

MEKÂN VE PANDEMİ: DEĞİŞEN ROLLER VE DÖNÜŞEN EVİN HALLERİ

Mehmet TAYANÇ*

ÖZ

Yaşanan her toplumsal kırılma kendi mimarisini ve mekânını yaratır. Özellikle deprem, savaş, salgın gibi toplumsal altüstlerin yaşandığı süreçlerde bu durum daha belirgin ve daha hızlıdır. Son iki yıldır ülkemizi ve tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 küresel salgını da kendi mekânını yaratım süreci içerisinde. Bu durum ise içerik, işlev ve fiziksel bakımdan önceki dönemlerden ayrılan pandemi mimarisinin ortaya çıkarması ile sonuçlanmıştır. Yeni dönem mimarisi olarak betimlenen bu mekânsal bakış açısı, ekonomik sermayeye bağlı olarak bireyin sahip olduğu sembolik sermaye öğeleri aracılığıyla kendini inşa etmektedir. Bu nedenle çalışmanın ilk amacı, salgın döneminde mekân tasarımlarımızın belirlenmesinde ve mekân algısının değişmesinde belirleyici olan etkenleri irdelemektir. Her tarihsel süreç kendi mimarisini ürettiği gibi bireyin mekâna yaklaşımını ve mekân algısını da şekillendirmektedir. Bu çerçevede, çalışma, salgın ile birlikte bireyin kente ve konuta/eve bakışının ne düzeyde değiştiğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte pandemi sürecinde alınan kararlar ve uygulanan kısıtlamalar sonucunda evde daha fazla vakit geçirmeye başlayan bireylerin yaşadıkları konutları nasıl ve neye göre tasarladıkları, karar süreçlerine etkileyen etkenlerin neler olduğu sorusuna cevap aranmaktadır. Çalışma, nitel araştırma desenleri kullanılarak hazırlanmıştır. Bu doğrultuda farklı meslek gruplarında yer alan bireylerle görüşülmüştür. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile 16 kişi ile yüz yüze mülakat gerçekleştirilmiş, elde edilen veriler betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mekân, Salgın, Pandemi, Ev, Habitus.

SPACE AND PANDEMIC: CHANGING ROLES AND STATES OF THE TRANSFORMED HOUSE

ABSTRACT

Every social rupture experienced creates its architecture and space. This situation is more evident and faster, especially in social upheavals such as earthquakes, wars and epidemics. The Covid-19 global epidemic, which has affected our country and the whole world for the last two years, is in the process of creating its own space. This situation has resulted in the emergence of a pandemic architecture that differs from previous periods in terms of content, function, and physicality. This spatial perspective, which is described as the architecture of the new era, constructs itself through the symbolic capital elements of the individual, depending on the economic capital. Therefore, the first aim of this study is to examine the factors that determine our space designs and change our perception of space during the epidemic period. Each historical process produces its architecture and, also shapes the individual's approach and perception of space. This study reveals how much the individual's view of the city and residence/home has changed with the epidemic. On the other hand, an answer is sought to the question of how individuals who have started to spend more time at home with the pandemic design their homes and which factors affect their decision processes. The study was conducted using qualitative research designs. In this context, individuals from different occupational groups were interviewed. Face-to-face interviews were conducted with 16 people using a semi-structured interview form, and the obtained data were analysed with the descriptive analysis technique.

Keywords: Space, Epidemic, Pandemic, Home, Habitus.

Atf: TAYANÇ, M. (2022). "Mekân ve Pandemi: Değişen Roller ve Dönüşen Evin Halleri", *HABITUS Toplumbilim Dergisi*, (3), 71-95.

Citation: TAYANÇ, M. (2022). "Space and Pandemic: Changing Roles and States of the Transformed House", *HABITUS Journal of Sociology*, (3), 71-95.

Başvuru / Received: 28 Ocak 2022 / 28 January

Kabul / Accepted: 01 Mart 2022 / 01 March 2022

Araştırma Makalesi / Research Article.

---

* Arş. Gör. Dr. Siirt Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, E-mail: m.tayancc@gmail.com
ORCID Numarası: 0000-0002-9365-2272

EXTENDED SUMMARY

Every social change and transformation experienced manifests itself in a place and produces its own architecture. The Covid-19 global epidemic, which has affected the whole world for the last two years, has also entered the process of creating its own space. This new architectural understanding is called pandemic architecture. The first aim of this study is to examine the factors that determine our space designs and change the perception of space during the epidemic period. In this context, the study reveals how much the individual's view of the city and residence/home has changed with the epidemic. However, as a result of the decisions taken and the restrictions applied during the pandemic process, an answer is sought to the question of how the individuals who started to spend more time at home design their houses. The study was prepared using qualitative research designs. In this direction, individuals from different occupational groups were interviewed. Face-to-face interviews were conducted with 16 people using a semi-structured interview form, and the obtained data were analyzed with the descriptive analysis technique.

When the data obtained is reviewed; with the ongoing Covid-19 epidemic in Turkey and in the world, it is seen that the daily life practices exhibited in the public space have been moved to the private space. In other words, life practices such as work, education and entertainment are gathered at home. Change and transformation in question has brought about the change of domestic roles. Houses, which were designed as places for rest, leisure and socialization, have gained new meanings with the new era and thus they were redesigned. Because most homes are insufficient to respond to new needs. These new preferred design styles were determined according to completely new habits; it has been preferred for more work and entertainment purposes. The frequent intersection of domestic roles has accelerated this process.

The Covid-19 pandemic has affected the interior designs of the home as well as caused a change in the perception of the home. Due to the high risk of contagious disease, especially in crowded urban life, a negative perception has emerged on apartment life. Apartments, which are the representations of modernity, have lost their ideal home/impossible home feature with the pandemic and leaved their place to an unhealthy home profile. Detached houses with gardens, which are far from city life and intertwined with nature, have become the ideal houses/impossible houses of the new era. The rapid spread of the epidemic in physical structures, which are described as narrow spaces, caused this idea to spread rapidly to all part of the society. As a result of the interviews, it was concluded that the majority of the participants

were looking for a detached house in the new period. It was observed that the participants who has financial mean bought or built a detached house, while the individuals without financial mean created new spaces in the house.

This emerging need has paved the way for the housing sector to build need-oriented houses. This situation is clearly seen especially in the housing advertisements that have appeared on television channels recently. The thought that the epidemic will continue for many years will also increase this type of housing and make it more preferred. It is possible to say that most of the housing projects have been prepared or will be prepared considering the pandemic conditions.

The use/influence of taste criteria such as taste or need in housing design or housing preferences, and the fact that these criteria of taste are transferred from generation to generation indicate the existence of symbolic capital. Likewise, the fact that these thoughts about housing are a product of social memory also supports this situation. On the other hand, the occupation of the individual during the pandemic process also played a decisive role in the formation of the perception of home. It has been concluded that the perception of home has not changed in occupational groups (doctor, nurse, etc.), who have started to spend less time at home due to the increased workload to combat the epidemic.

Along with the increase in health problems with the pandemic, negative situations have also emerged due to the change in domestic roles. The necessity and need of the individual to be in more than one role at the same time is considered as the reason for the emerging of negative situations. Increase in cases such as domestic violence, divorce, and suicide, along with the pandemic, supports this situation. In addition to that, the fear of death and being in a closed area all the time brought along some psychological problems. The fact that most individuals lost their jobs under pandemic conditions has caused the negative situations to be sensed deeply.

GİRİŞ

Mekân, homojen bir yapı değildir. Tarihin bir ürünü olup maddi planlamanın, mali planlamanın ve mekân-zaman planlanmasının bulunduğu ortak bir zemindir. Tıpkı birer meta gibi üretilip, tüketilip ve yeniden üretilebilmektedir. Müdahale edilebilmekte ve ortadan kaldırılabilir. Mekânın salt bir ürün, nesne ya da “şey” olmasıyla birlikte, birey ile toplum arasında var olan bir ilişkinin sahnesi şeklinde açıklanması gerektiğini savunan Lefebvre (2014), mekânı ekonomik ve toplumsal ilişkilerin dayanağı olarak görmektedir. Bu

yüzden mekân, toplumsal olanla tarihsel olanı, zihinsel olanla kültürel olanı birbirine bağlayan bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani bireyle bireyin ve bireyle toplumun karşılaştığı, çatıştığı ve kimliklerini sergilediği kesişim noktasıdır.

Mekânın sahip olduğu iç dinamikler sayesinde toplum ile arasında diyalektik ve dönüşümsel bir ilişki söz konusudur. Bu yüzden mekân, her daim sınıf çatışmalarının sahnesi olabilmektedir. Althusser (2017: 14) de mekânın, özellikle egemen sınıfının kendi ideolojini sürdürme noktasında sürekli kullanılacağını belirtmiş ve her daim sınıf mücadelesinin verildiği alan ya da bu mücadelenin konusu olacağı üzerinde durmuştur. Tüm bunlar, mekânın değişimini, dönüşümünü ve yeniden üretimini kaçınılmaz kılmaktadır. Mekâna yapılan her müdahalenin altında ise toplumsal gerçekliklerinin olduğu aşikârdır. Bu da mekânın, sosyal, kültürel, siyasi ve ideolojik kesişmelerin/çatışmaların sahnesi aynı zamanda nesnesi olduğunu özetlemektedir.

Literatüre bakıldığında mekân üzerine hazırlanmış çoğu çalışmada, mekânın üretimi ile mekânı üretenin sahip olduğu ideoloji ve yaşam şekli arasında sıkı bir bağın olduğu görülmektedir. Yani nerede bir mekân varsa orada bir mekânı inşa edenin düşüncesinin ve ideolojisinin izlerini görmek mümkündür. Başta Harvey, Lefebvre ve Castells olmak üzere Neo-Marksist yaklaşımı benimseyen bu mekân araştırmacıları, “mekânı salt bir fiziksel boyuttan kurtararak, içinde toplumsal ilişkilerin şekillendiği, toplumsal üretim, tüketim ve yeniden üretimin olduğu, toplumsal bir mekân olarak algılamaya başlamışlardır” (Koyuncu ve Akkaya 2019: 42). Örneğin; Lefebvre (2017: 15) Marx’ın izini takip ederek mekânı, “eşyanın (imgenin) ve insanların karşı karşıya geldiği bir mübadele alanı” olarak açıklamıştır. Kentlerin semboller üzerinden çatışmanın mekânı olduğuna vurgu yapan Harvey (2013) ise karşılaşılan yapılarda iktidarın hem kendi simgesel mekânını ürettiği hem de kitleleri denetleme bakış açısıyla mekânları düzenlendiğini ya da tasarlandığını savunmuştur. Harvey, aynı zamanda mekânın hem bireyi şekillendiren hem de birey tarafından şekillendirilen birer olgu olduğu üzerinde durmaktadır. İnsanların mekâna bir biçim, işlev ve toplumsal bir anlam kazandırdığına değinen Castells (2017) göre ise mekân, toplumsal dönüşümlere bağlı olarak yeni biçimler, tasarımlar, işlevler kazanırken, toplumsal anlamında da birtakım değişimlere sebep olabilmektedir. Bu durum aslında birbirini izleyiş şeklinde devam etmektedir. Mekân ile toplum arasında var olan ilişki, tek yönlü olmanın ötesinde birbirinin önüne geçen karşılıklı bir ilişkidir. Yani mekân toplumsal yapıya şekil verirken, toplumsal değişimler de mekâna yeni anlamlar kazandırmakta ve yeniden üretebilmektedir. Lefebvre (2017) tüm bunlardan yola

çıkarak mekânı, kutsal bir yapı olarak betimlemiş ve iyi ve kötü ruhlardan korunmanın yolu olarak nitelemiştir.

Kapalı ve korunaklı bir mekânı temsil eden barınma içgüdüsü, aslında bir mekânın varlığına işaret etmektedir. Mekânın psikolojik, toplumsal, kültürel, siyasal ve ekonomik anlamları içerdiğini belirten Karakaş'a (2019: 17) göre mekân, yaşanan yerin ve yanında oluşun da gerçekleştiği fiziksel çevredir. Bunlar da mekâna bir karakter kazandırmaktadır. Bu karakter ise kültürel ya da estetik bir tahayyül ile oluşmakta veya bu tahayyül perspektifinde şekillenmektedir. Yani her halükârda mekân, işgal ettiği yeriyle, şekliyle ve işleviyle bir düşünceyi yansıtmaktadır.

Bir mekân kurgulanırken fiziksel özelliklerinin yanında toplumsal özellikleriyle de tanımlanması gerektiğine değinen Özaloğlu (2017), mekânın düşüncenin/belleğin somut bir hal alması için bu yaklaşımın gerekli olduğu üzerinde durmuştur. Çünkü mekân, toplumsal belleğin taşıyıcısıdır ve kalıcı olmasını sağlayan yapılar bütünüdür. Her mekânın ya da herhangi bir yer[†]in kendine has mitler ve imgeler taşıdığını iddia eden Shields (1991) ise söz konusu bu mitlerin, mekâna dair algıları aracılığıyla oluştuğunu, bu algıların ise gündelik gerçeklik içinde kurmuş olduğu ilişkilerinden beslendiğini savunmuştur. Uygun bir mekân olmadığı sürece hayatı değiştirmek ya da toplumu değiştirmek gibi söylemlerin geçersiz olduğuna vurgu yapan Lefebvre (2014: 87), daha iyi yaşamak, yaşam kalitesi, daha temiz bir yaşam çerçevesi gibi söylemlerin mekâna yüklenen anlamların değişmesi ile mümkün olduğu üzerinde durmuştur.

Her dönem, kendi mekânını üretme gayreti içerisinde. Her mekân ise ait olduğu dönemin, zamanın *aurası* hakkında bizlere bilgi vermektedir. Yani zamanın düşünce yapısı ve imgelem dünyası kendini mekân üzerinden ifade etmekte veya mekân üzerinden kendini açıklamaktadır. Bu yönüyle karşımıza çıkan her mekânı toplumsal hafızanın veya güncel olanın tezahür ettiği dışavurumsal bir yapı olarak değerlendirmek mümkündür. Tarih boyunca yaşanan afet, salgın, savaş gibi toplumsal kırılmalar, insan yaşamını doğrudan ya da dolaylı bir şekilde değiştirdiği gibi mekâna yüklenen anlamı da şekillendirmiştir. Değişen ve dönüşen süreçler dizisi tarafından sürekli müdahaleye uğrayan, bu yönüyle mekânın mekân olmasının ötesinde farklı anlamlar taşıdığı üzerinde duran Şentürk (2014: 86), kullanılan malzemenin, malzemenin

---

[†] Her ne kadar mekân ve yer kavramları birlikte kullanılıyor olsa da ikisinin yüklenen anlam noktasında ayrıştığını söylemek mümkündür. Çünkü mekân, *soyut olarak algılanan bir boşluk* olarak tanımlanırken yer ise *insan deneyimini barındıran mekânlar* şeklinde aktarılmıştır (Usta 2020). Bir mekânın yer olabilmesi ancak deneyim ile mümkün olduğunu belirten Heidegger (Sharr 2017) ise yer'in ancak fiziksel anlamda inşa edilmesi ile var olacağını savunmuştur. Bu yüzden yeri *inşa edilmiş şeyler* olarak betimlemektedir. Shields ise mekânın sahip olduğu mitlere vurgu yaptığı açıklamasında bu ayrımı girmemiş ve iki kavramı birbirinin devamı şeklinde aktarmayı tercih etmiştir.

şekline; içinde barınanlar için yerine getirdiği işlevden ifade ettiği anlama; “*kullanım değeri*”nden, “*değişim değeri*”ne kadar durağan bir mekândan” söz etmenin mümkün olmadığını savunmuştur.

Mekânın üzerinde durulduğu gibi her daim hareket halinde olması, mekâna yüklenen anlamın da sürekli değişimine zemin hazırlamaktadır. Yaşanan süreçlere bağlı olarak mekânda ve mekân algısında yaşanan dönüşüm ideal mekân anlayışını ve tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. Yeni dönemde ortaya çıkan mekân algısını ve tartışmalarını yine mekân üzerinden okumak mümkündür. Bir binadan, bir heykelden, kısacası bir mekândan yola çıkarak tarihe, toplumsal kimliğe ve mekâna yüklenen anlama ulaşılabileceğini savunan Dizman’a (2017: 179) göre “zaman içinde oluşmuş toplumsal anaförler kentlerin/mekânların tarihinde derin izler bırakır; başka bir deyişle, bölgenin toplumsal dönüşümlerini ve sonuçlarını kentlerin prizmasından çok net bir şekilde görebiliriz”. Çünkü mekân bir bakıma bu toplumsal kopuşun veya inşanın aynası konumundadır.

Mekânın inşa edilmesinde, tasarlanmasında ve yeniden üretilmesinde çok sayıda bireysel ve toplumsal faktör etkili olabilmektedir. Bunların başında ise sermaye önemli bir noktada yer almaktadır. Çoğunlukla ekonomik sermayenin etkili olduğu bu inşa sürecinde sembolik sermaye de ayrı ve özel bir yer tutabilmektedir. Ekonomik sermaye mekânı inşa etme sürecinde belirleyici bir rol oynarken sembolik sermaye daha çok tasarım ve yeniden üretim noktasında kendini göstermektedir. Çünkü sembolik sermaye, beğeni kategorileri şeklinde dışa aktarılmakta ve mekâna yansımaktadır. Bu yüzden her beğeni kategorisinde sembolik sermayenin izlerini görmek mümkündür.

Bir kişi veya bir grubun pratikleri ya da özelliklerinin bir bütünü olarak yorumlanan beğeni kavramı, ürün ile kişinin karşılaşma alanı olarak betimlenmektedir. Mekân inşa edilirken sahip olduğumuz beğeni anlayışı mekânda somutlaşmakta ya da mekân sahip olunan beğeni kategorisinin taşıyıcısı olmaktadır. İnsanların beğenilerine bağlı olarak tercihte bulduklarını savunan Bourdieu (2018), sahip olunan beğenilerin aslında başkalarına ait olduğunu ve her beğenin daha önce ifade edilmiş beğenilerle karşılaştırılma sonucunda oluştuğunu belirtmiştir. Yani nesneleşmiş beğeniler yeni nesnelere yeniden kendisini inşa etmektedir. Her yeni üretim ise sınıflandırılmış bir şema içermekte ve zevkle donanmaktadır. Tüm bunlar ise sembolik sermayenin temel unsurlarını oluşturmaktadır.

Sembolik sermayenin kapsamına bakıldığında bireyin kendisini ilgilendiren görünüş, duruş gibi özelliklerinin dışa aktarılması şeklinde yorumlandığı görülmektedir. Bu da

Bourdieu'ya göre habitus ile alakalıdır. Çünkü habitus bir yatkınlıklar bütünü olarak karşımıza çıkmakta ve mekân üretimi ve yaşam pratiklerine doğrudan etki etmektedir. Habitus kavramını bireyin özellikle zor durumlarda başvurduğu alışkanlıkların bütünü olarak tanımlayan Bourdieu (2006), habitusun, kişinin zorunluluklar sonucu içine girdiği çıkmazdan kurtaran bir kavram olduğunu savunmuştur. Ona göre habitus, geçmişin deneyimlerinden yola çıkarak geleceğe dair çözümler üretmekte ve bireyi şekillendirmektedir. Tüm bunlar ise görüldüğü gibi doğrudan sermaye kavramının olduğuna işaret etmektedir. Palabıyık'ın (2020: 16) da bu durumu destekleyerek "bizim aldığımız kültürel mirası ve onunla davranmayı temsil eder, sembolik durum ise aslında geçmişten gelen kazanımlarla oluşur ve ortaya çıkar" ifadelerini kullanmıştır. Bu açıdan bakıldığında habitus ile sermaye kavramının özel olarak da sembolik sermayenin birbiri ile ilişki içinde oldukları görülmektedir. Evin bulunduğu konum, mimari yapısı, ev içinde kullanılan malzemeler, duvarın rengi, mutfak gereçleri gibi tüm imgeler, sembolik sermayenin somutlaşmış göstergeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü söz konusu bu sembollerin ve beğeni ölçülerinin, eğitim süreci boyunca ya da önceki nesilden öğrenilen ve sonraki nesle aktarılan sembolik sermaye unsurları olduğu açıktır. Mekânın belirlenmesinde, şekillenmesinde ve tercih edilmesinde mutlaka bir gerekçenin olduğunu dile getiren Taşçı (2014), bu gerekçenin kültürel ya da sembolik bir birikim ile açıklanabileceğini ifade etmiştir. Bu da mekânın şekillenmesinde geçmişten gelen bir bilginin veya bir sermayenin etkisini özetlemektedir. Tüm bunları ise bireyin sahip olduğu simge repertuarının bir yansıması olarak görmek mümkündür. Çünkü insanlar, mekâna olan bağlılıklarını sahip oldukları bazı sembolik işaretler ve göstergeler vasıtasıyla kurarlar. Oturulan evin tipi, kullanılan malzeme, tercih edilen renk, bunu göstermektedir.

Mekânın inşa edilmesi, tasarlanması ve yeniden üretilmesinde ekonomik ve sembolik sermayenin yanında diğer sermaye türleri de etkili olabilmektedir. Çünkü bu kavramlar doğrudan ve dolaylı bir etkileşim içinde olup birbirlerinin üretimine katkı sunmaktadır. Karşılıklı bu etkileşim ise çoğu zaman bireyin veya toplumun kimliğinde kendini göstermekte ve mekân aracılığıyla somutlaşmaktadır. Böylelikle bireyin sahip olduğu sermaye, topluma ve mekâna yansıtılmaktadır. Özellikle ekonomik ve kültürel sermayenin kişiye soyluluk kazandırması ve bu soyluluğun mekânda zuhur etmesi mekân üretiminde sermayenin rolünü özetlemektedir.

Ekonomik, kültürel, ideolojik ya da coğrafi etkenlerin yanında salgınlar da mekâna etki eden faktörler arasında gösterilmektedir. Günümüzde mekânı şekillendirmeye devam eden salgının mekân üzerinde tahakkümü yeni değildir. Çünkü salgınlar her dönem başta kentler

olmak üzere çok sayıda mekânı baştan sona değiştirmiştir. Örneğin 19. yüzyılda tüm Avrupa'yı etkisi altına alan ve çok sayıda insanın ölümü ile sonuçlanan kolera salgınının etkisini azaltmak amacıyla kanalizasyon sistemleri üzerindeki yollar daha geniş ve düz bir şekilde tasarlanmıştır. Kente ve mekâna yapılan bu müdahale ile kentli nüfus kente dengeli bir şekilde yayılmış ve hastalığın olası zararlarının önüne geçilmiştir. Aynı şekilde 1855 yılında Çin'de görülmeye başlayan, 12 milyon kişinin hayatını kaybetmesi ile sonuçlanan ve üçüncü Veba salgını olarak adlandırılan pandemi sonucunda, salgının baş mimarları olduğu düşünülen fareler ile mücadele kapsamında kentler yeniden dizayn edilmiştir. Bu mücadele kapsamında şehirlerdeki atık su borularından, kapı eşikleri ve bina temellerine kadar birçok şey değişmiştir. Ayrıca 1666 yılında Londra'da yaşanan büyük yangından sonra kentte yaşayanların, farelerin ve haşerelerin yaşamasına elverişli ahşap konutlardan vazgeçmesi ve yerine tuğladan, kiremitten evleri tercih etmesi Veba salgınının etkisini azaltmıştır (Payne 1889: 14). Kente ve kentsel mekânlara yapılan tüm bu müdahalelere bakıldığında modern kentlerin tasarlanmasında salgınların önemli bir yeri olduğu açıktır. BBC News'te (2020) yayınlanan "Modernizmin tertemiz görünüşlü estetiği de sanatoryumların beyaza boyalı, havadar, bol güneş alan odaları ve temiz beyaz fayanslı banyoları düşünüldüğünde kısmen tüberkülozun eseridir" yazısı da bu durumu desteklemektedir.

Çoğu kent merkezinde karşılaşılan şekiller ve tasarımlar işlevselliklerinin yanından salgın hastalık korkusunun da izlerini taşımaktadır. Ülkemizde de pandeminin ilk zamanlarında caddelerin baştanbaşa deterjanlarla yıkanması, ortak kullanım alanlarının yasaklanması, oturma banklarının kaldırılması salgın ile mücadele kapsamında adımlar olarak örnek gösterilmektedir. Tüm bu uygulamalar ise kentin ve kentsel mekânın değişmesi ile yaşamın değişeceğine (Bumin 1998: 20) aynı şekilde salgın tehdidinin azalacağına olan inançtan kaynaklanmaktadır.

Çalışmanın Amacı ve Metodolojisi

Bu çalışmanın başlıca amacı 2020 yılının başından itibaren yaşamın her alanını etkileyen Covid-19 salgın sürecinde nasıl bir toplumsal mekân tasavvuru oluşturduğunu irdelemektir. Öte yandan salgın ile birlikte mekân kurgusu yapılırken, mekâna dair detaylar belirlenirken ve mekân tasarlanırken hangi etkenlerin etkili olduğuna açıklık getirmektir. Özellikle temel yaşam alanı olan *evin* ne tür bir değişime uğradığını, eve dair algımızın nasıl farklılaştığını, ev içinde kullanılan malzemelerin hangi ihtiyaçlara ya da hangi durumlara bağlı olarak değişiklik gösterdiğini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Ayrıca salgın öncesi mekân/ev tasarımı ve algısı ile salgın sonrası mekân tasarım ve algısının birbirinden ne derece farklılaştığı

Mekân ve Pandemi: Değişen Roller ve Dönüşen Evin Halleri

sorusuna cevap aramaktadır. Özellikle salgın öncesinde tercih edilen konut şekiller ile salgın sonrasında tercih edilen konutların hangi özellikler bakımından birbirinden ayrıldığı konusu incelenmektedir. Tüm bunlarla birlikte Covid-19 salgınının birer mekân hastalığı mı olduğunun ya da iyileşme noktasında mekânın nasıl bir yönünün olduğu üzerinde durulmaktadır.

Çalışmanın kuramsal arka planına baktığımızda pandemi ile birlikte ev/konut algısında yaşanan bu değişimi Bourdieu'nun "sembolik sermaye" kavramı ile açıklamak mümkündür. Özellikle günlük dilde *zevk ya da ihtiyaç* meselesi olarak adlandırılan ve mekânı tasarlarken veya hayal ederken başvurulan çeşitli beğeni ölçülerinin aile içinde öğrenilmesi ya da toplumsal hafızada yer alması bu araştırma desenin kullanılmasını zorunlu kılmıştır. Ayrıca söz konusu beğeni ölçüleri ve kullanım şekillerinin medya gibi kurumlar aracılığıyla benimsenmesi ve tüm kesimlere hitap edip kuşaktan kuşağa aktarılması, Öncü'ye (2016) göre de sembolik sermayenin varlığına işaret etmektedir.

Çalışmada nitel yöntem kullanılmış olup yüz yüze görüşme (mülakat) tekniği kullanılarak veriye ulaşılmıştır. Görüşmeler katılımcıların evlerinde, iş yerlerinde veya kahvehanelerde bireysel olarak yapılmıştır. Sekiz kadın ve sekiz erkek olmak üzere toplam 16 kişi ile görüşme yapılmıştır. Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler, betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Verilerin doğrudan alıntı şekli ile değerlendirilmesi ve betimsel bir tarzda aktarılması bu analiz tekniğinin kullanılmasını sağlamıştır. Bunun yanında görüşmeler sonucunda bazı temalar belirlenmiş ve bu temalar arasındaki ilişki incelenmiştir.

Çalışmanın daha sağlıklı sonuçlara ulaşabilmesi için farklı iş kollarından ve farklı sosyo-ekonomik çevreye sahip bireylerden seçilmesine özen gösterilmiştir. Özellikle pandemi ile birlikte evini yeniden tasarlayan, evde çalışma, eğlenme ve dinlenme alanı oluşturan ya da oluşturamayan bireylerin olmasına dikkat edilmiştir. Yaş aralıklarına göre bir sınıflandırmanın olmadığı çalışmada katılımcıların yaşadıkları alana dair algılarının değişme sebebi üzerinde durulmuştur. Farklı yaş aralıklarına sahip olan katılımcıların cinsiyet durumlarına da özen gösterilmiştir. Örneklem, amaçlı örneklem yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur. Katılımcıların önceden belli bir amaç doğrultusunda belirlenmesi, bu yöntemin kullanılmasını gerekli hale getirmiştir. Katılımcıların listesi ve özellikleri şu şekildedir:

Katılımcı	Yaş	Meslek	Cinsiyet
K1	35	Öğretmen	Erkek
K2	65	Esnaf	Erkek
K3	36	Akademisyen	Erkek

K4	38	Öğretmen	Kadın
K5	46	Avukat	Erkek
K6	62	Öğretmen	Erkek
K7	33	Memur	Kadın
K8	43	Öğretmen	Erkek
K9	55	Esnaf	Erkek
K10	40	Kâtip	Erkek
K11	34	Akademisyen	Kadın
K12	28	Öğretmen	Kadın
K13	27	Diyetisyen	Kadın
K14	42	El Sanatları Eğ.	Kadın
K15	37	Ev Hanımı	Kadın
K16	33	Hemşire	Kadın

Bulgular ve Tartışma

Salgının Ev Hali

Ev, sembolik anlamları barındıran bir mekân ya da yapı olup bünyesinde birçok dinamiği taşımaktadır. Sözcük anlamı yurt, hane olan ev, insan yaşamına alan oluşturan ya da kısıtlayan yer olarak tanımlanmaktadır. Taşçı (2014), yapmış olduğu mekân tanımında evin birer mekân olarak adlandırılabilceğini belirtmiş ve bir mekân olarak evi gerek izin verme gerek kısıtlama noktasında önce bireyi sonra da toplumu biçimlendiren bir yapı olarak nitelendirmiştir. Bireyin sosyal gelişimin yaşandığı ilk mekân olan bu yapı, Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi'nde barınmaya denk geldiği için önemli bir noktada yer almaktadır. Bu yüzden ev olarak tanımlanan yaşam alanı, çoğu zaman insan hayatında merkezi bir konumdadır.

Evin insan yaşamı için hayati bir unsur olduğuna değinen Alver (2020), yeri, konumu, işlevi, yapısı ya da değeri değışse dahi hayatın evin etrafında cereyan ettiğini savunmaktadır. Keleş (2014: 255) ise evi "bir ya da birkaç ev halkının yaşaması için yapılmış insan yaşamının gerekli kıldığı uyuma, yemek pişirme, soğuktan ve sıcaktan korunma, yıkanma ve ayakyolu gibi temel gereksinim konularında kolaylık sağlayacak barınak" olarak açıklamaktadır.

Modernleşme ile birlikte tüm sosyolojik unsurlarda olduğu gibi eve dair bir takım fiziksel ve zihinsel değışimler meydana gelmiştir. Üretim ve tüketim alışkanlıklarının değışime uğraması, gündelik yaşam pratiklerinin yeni şekiller alması, birey-birey, birey-toplum

arasındaki iletişimin dönüşüm yaşaması, eve dair düşünceleri de etkilemiştir. Ayrıca kadının iş hayatına daha çok dâhil olması, artan iş bölümü, değişen aile yapısı ve belirginleşen sınıfsal farklılıklar, mekânın yeni anlamlar kazanması ile sonuçlanmıştır. Tüm bunlara bağlı olarak üretici rol, evden alınıp başka mekânlara ya da kurumlara devredilmiştir. Özellikle Sanayi Devri ile birlikte bireyin ev ve iş arasında sıkıştığına vurgu yapan Berktaş ve Oraklıbel (2021) haftalık çalışma saatleri, mesai saatleri, izin günleri gibi sınırlamalara maruz kaldığını dile getirmiştir. Dolayısıyla evler kır yaşamında olduğu gibi üretimin merkezi olmaktan çıkmış, ev ve iş yaşamı birbirinden net bir şekilde ayrılmıştır. Yani ev, üretimin değil artık tüketim kültürünün birer mekânı haline almıştır. Tüm bunlar ise evin de birer tüketim nesnesi konumuna yükseltmiştir. Tüm bu dönüşümler ise bireyin evden beklentilerini yeniden şekillendirmiş ve bu beklenti, eve dair algısını da başta sona değiştirmiştir.

Tarihsel bir kurgu olarak konforlu ve ideal ev anlayışının 19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyıl başlarında ortaya çıktığını dile getiren Öncü (2016: 91), rahatlık, saygınlık gibi sembolik çağrışımlarıyla orta sınıf kültürünün odak noktası haline gelen evin, zaman içinde değer ve özlemlerin tüketimine sebep olduğunu savunmuştur.

Tarihsel arka plana bakıldığında ideal ev kavramının zaman içinde bir değişim yaşamasına sebep olduğu görülmektedir. Özellikle orta sınıfın ortaya çıkması ile önem kazanan bu kavram, reklam sektörünün yaygınlaşması ve alım gücünün artmasına bağlı olarak daha da görünür bir hal almıştır. Çoğu birey modern apartman yaşamını konforlu, temiz veya derli toplu olarak yorumlasa da bahçeli evlere dair bir özlemin de olduğunu söylemek gerekir. “Belleklerde Gecekondu” başlıklı çalışmada Erman (2017), bahçeli evlerde doğa ile iç içe bir yaşamın olduğunu savunmuş ve bu tarz konutlarda yaşayanların “gecekondu yeşildi, apartmanlar ise siyah geliyor” düşüncesine sahip olduğunu vurgulamıştır. Başta depremler olmak üzere salgınlar da yaşayanlar için daha bireysel bir yaşam alanı sunduğu için bu tarz evlere ilgi artmıştır. Çünkü Bauer’in (2016: 19) üzerinde durduğu gibi kalabalık bir kentten çıkıp havası güzel, meltemlerin estiği kıyı kasabasında bir evde yaşamak bazı hastalıklara iyi gelebilirdi. Bu tarz bir ev tercihinin oluşmasında özlem ile birlikte salgın hastalıkların da etkide bulunduğunu ve bu evlerin, günümüzde önemli bir ihtiyaç olduğuna vurgu yapan katılımcılar şu ifadeleri kullanmıştır:

“...apartmanlar benim ev anlayışıma ya da yaşamıma pek uymuyor. Müstakil ev benim istediğim ev modeline daha uygundur. Şöyle bir örnek vereyim, 2015’ten önce köyün günlük işleri için ailem köye gidelim dediklerinde gitmek içimden gelmezdi. Onlara yardım amaçlı giderdim. Ama son yıllarda hadi gidelim teklifini ben yaparım bazen de

tek başıma giderim. Dolayısıyla pandemi müstakil ev isteğini sadece arttırmıştır. Koşullar el verirse bir gün tekrar müstakil bir evde yaşamak isterim” (K3).

“Apartman yaşamı bana göre değil, modern bir hapisane gibi geliyor bana. Bu yüzden her zaman bahçeli bir ev hayalim olmuştu. Covid-19 başladıktan sonra bu hayali gerçekleştirmek için çalışmalara başladım ve sonunda apartman hayatından kurtuldum, şehirden uzak bahçeli evimde yaşıyorum. Evin her yerini sadece ailem ve ben kullanıyoruz bu yüzden daha sağlıklı oluyor” (K7).

Görüldüğü gibi her bireyin mekâna dair bir bakış açısı vardır. Bu bakış açısı ise yaşanmışlıklara bağlı olarak değişim gösterebilmektedir. Bazı dönemlerde önemsenen yapılar zaman içinde önemini kaybedebilmektedir. Örneğin modernleşmenin ve kentleşmenin dayattığı apartman yaşamı belli dönemlerde önemini kaybetmiştir. Özellikle deprem gibi afet riski barındıran kentlerde bu algı hızla değişim gösterebilmektedir. Son dönemde yaşanan salgın ile birlikte de mekâna dair düşüncelerin değiştiği görülmektedir. Önceki zamanlarda “imkânsız ev” (Eren 2017: 32) olarak nitelendirilen yapılar yeni dönemde bu özelliğini kaybetmiş, doğa ile iç içe, kent ve kentin kalabalığından uzak yapılar, imkânsız ev yani ulaşılması zor evler rolüne bürünmüştür. Özellikle hafta sonu iş yerlerinin kapanması ile apartmana tıklıp kalmamak için ailesi ile kent merkezinden ayrıldığını dile getiren esnaf bir katılımcı şunları dile getirmiştir:

“Bundan yirmi yıl öncesine kadar ailemle birlikte Şanlıurfa’da bir köyde yaşıyorduk. Çocukların okulu, köyün içindeki sorunlar falan derken köyden ayrılmaya karar verdik. Temiz olduğu için ya da kışın sıcak olduğu için eşim her zaman apartman dairesinde yaşamayı istiyordu. Biz de şehir merkezinde apartman dairesi aldık ve oraya yerleştik. Ben de eve yakın bir tane giyiyip dükkânı işletmeye başladım. Pandemi başlayınca ve eve kapanınca apartmanın çok da güzel olmadığını anladık. Bu yüzden merkeze yakın bir yerden bir bağ aldık ve bağın içinde küçük bir ev yaptık. Şimdi zamanımızın çoğu orada geçiyor. Çocuklar merkezde biz ise buradayız” (K9).

Pandemi ile birlikte zamanın çoğunu evde geçirmeye başlayan bireylerde ideal ev düşüncesi yeniden önem kazanmaya başlamıştır. Üç oda bir salon ile apartman yaşamını ideal ev olarak betimleyen Ayata’nın (1988) bu nitelemesi zaman içinde kısmen de olsa geçerliliğini yitirmiştir. İdeal ev mitinin kalabalıktan ve trafikten uzak, pisliğin ve dağınıklığın olmadığı steril bir şekle evirildiğinin altını çizen Öncü (2016), ideal evin, açık alanların olduğu, çocukların rahatlıkla oyun oynayabildiği yapılar olduğunu savunmuştur. Kentin sahip olduğu kalabalık ortamlarda salgın hastalıkların bulaşma riskinin yüksek olması, eve dair bu yeni anlayışının geçerli olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla salgın ile birlikte ev algısının milat yaşadığını söylemek mümkündür. Sağlık kurulu tavsiyeleri ile oda büyüklüğünde balkonlu olan, dört metre tavan yüksekliği bulunan, bahçeli konutların inşa edilmesi ve “Sağlıklı Ev Nişantaşı” ya da “Orman İçinde Sağlıklı Ev” konseptli konut reklamlarının sık sık televizyonlarda

sunulması bu kırılmayı desteklemektedir. Apartman yaşantısının insana bir kafeste yaşıyor duyguyu verdiğini, nefes alamayacak duruma soktuğunu, kapanma zamanlarında bunu çok daha fazla hissettirdiğini bu yüzden ise bahçeli, müstakil bir eve geçmeyi düşündüğü aktaran diyetisyen katılımcı şunları dile getirmiştir:

“Apartmanda yaşamak bana yalnız ve sıkılmış hissettiriyor. Pandemi ile birlikte bahçeli bir eve taşınma düşüncem oldu, halen de devam ediyor. Çünkü apartmanda yaşamak bence sağlıklı değil. En azından bunaldığım zaman bahçeye çıkmak isterdim” (K13).

Salgın hastalıkların apartman gibi dar alan olarak betimlenen fiziksel yapılarda daha hızlı artması (Bilgin ve Diğer 2021), görüldüğü gibi eve dair algının değişiminde belirleyici etkenler arasında gösterilmektedir. İdeal ev anlayışı inşa etme durumu, mevcut imkânlar dâhilinde rahat bir ev ya da göze hoş gelen villa tarzı bahçeli bir ev şeklini almıştır. Katılımcılardan birinin söyledikleri ise eve dair algının değiştiği görüşünü desteklemektedir. Katılımcı bu konuda şu ifadeleri kullanmıştır:

“Apartmanda yaşamak gökyüzünden, topraktan kendinden uzak bir mecburi gönüllü girilmiş bir hapisaneyi andırıyor, pandemi öncesinde bahçeli geniş bir evde yaşama hayalim vardı, pandemi başlayınca da bu düşünce aklımdan çıkmıyordu. Bu yüzden sürekli böyle bir eve taşınmanın yollarını aradım ama kısmet olmadı daha” (K10).

Yeni evlendiğinde eşinin annesiyle bahçeli bir evde yaşadığını, bahçeli evin ise meşakkatli ve sosyalleşme anlamında kendisini sınırlandırdığını bu yüzde hep bir apartmanda yaşama hayalinin olduğunu söyleyen, pandeminin başlamasıyla “keşke bahçeli evde yaşasaydım” diye söylendiğini açıklayan ev hanımı katılımcı şunları aktarmıştır:

“Eskiden bahçeli evleri pek sevmezdim. Bu yüzden apartmana taşındım. Böyle olunca vakit geçirebileceğim komşularım oldu. Hastalık başlayınca komşulara gidip gelmelerimiz azaldı. Çocuklar evde sıkılmaya başlayınca artık bahçeli bir evimin olmasını istiyorum. Çünkü hastalık başladığından beri çocuklar evden çok çıkmaz oldu bu da beni çok yoruyor. Yani apartman beni yormaya başladı diyebilirim. Herkesin rahatlıkla nefes alabileceği bir yer olsa iyi olurdu” (K15).

Görüldüğü gibi kullanım şeklinin değişmesi ve pandemi ile birlikte evde geçirilen zamanın artmasına bağlı olarak yeni bir ideal ev anlayışı doğmuştur. İmkân dâhilinde ise yeni bir ideal ev (bahçeli) satın alma düşüncesi oluşmuştur. Apartman yaşamının kendine has sorunlarının (asansör bozulması, gürültü, kalabalık) yanında pandemi ile birlikte sağlıklı bir hal aldığını ifade eden katılımcı şunları dile getirmiştir:

“Sadece pandemi sürecinde değil, genel olarak ben apartmanları sağlıklı bulmuyorum. Çünkü tanımadığın çoğu insanla ortak alanlar kullanıyorsun. Pandemi bu daha da riskli olmakla beraber gündelik hayatta da bazı sıkıntılar olabiliyor” (K3).

Küresel salgın ile birlikte konut kullanım normlarının değiştiğini buna bağlı olarak konut tercihlerinin farklılaştığını ifade eden Şolt (2021: 43) kentlerde nüfus yoğunluğu arttıkça müstakil az katlı evlerden yüksek katlı, metrekaresi daha az bloklara doğru bir akımın yaşandığını savunmuştur. Şolt'a göre salgın hastalık etkisiyle evde geçirilen zamanın artması bireylerin konuttan beklentilerinde farklılıklar getirmiştir. Özel ve kamusal mekân olgularında bakış açısı değişmekte; bahçeli evler fiziksel mesafe için daha ideal olmakta" ifadelerini kullanmıştır. Salgının etkisinin artması ile birlikte şehir merkezinde yaşama ve bir arada yaşama fikrinin yerini, şehirden uzak alanlara bıraktığını ifade eden Yüksel (2021), bu süreçte yazlıkların, bahçeli konutların, kent yaşamının vazgeçilmez unsurları arasında yer alan çok katlı konutlara tercih edildiğini dile getirmiştir. Çoğu kişinin bahçeli bir ev arayışında olduğunun altını çizen katılımcılardan biri şunları söylemiştir.

“Bir apartmanda yaşamak her haliyle sağlıksızdır. İster pandemide isterse normal zamanlarda. Bahçeli ev her zaman daha huzurlu ve sağlıklıdır bana göre. Ama buna çoğu kimsenin imkânı olamıyor. Benim de imkânım olmadığı için en azından bir bahçesi olsun diye düşünüp bahçeli bir siteye taşındım” (K4).

Pandemi ile birlikte eve kapanan bireyler; bildikleri, sürekli vakit geçirdikleri yani yaşamış oldukları evi hem yeni ihtiyaçlar hem de küresel tüketim kültürü penceresinde yeniden keşfetme yoluna girmiştir. Bu durum ise yeni dönemde evin yeniden tanımlanması gerektiği tartışmalarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Günümüzde evlerin bilinen anlamları dışında farklı işlevler kazandığının altını çizen Yüksek (2021: 89), yeni dönemde evi “içinde sosyal ihtiyaçların karşılandığı hobi odaları, çalışma atölyeleri, spor alanları gibi çeşitli mekânların varlığı ile bir yandan sosyal hayatı destekleyen mekânlara, diğer yandan özellikle yaşanan salgının çalışma hayatına etkisiyle de yaygınlaşan, home-office olarak da adlandırılan, çalışma ofisleri gibi alanlara dönüşmüş” yapılar şeklinde tanımlamıştır. Tahincioğlu Gayrimenkul Yönetim Kurulu Başkanı Özcan Tahincioğlu'nun Cumhuriyet Gazetesine vermiş olduğu röportajda; salgın ile birlikte başlayan yeni dönemde gayrimenkul sektörünün çözüm öneriler geliştirdiğini belirtmiş ve “balkonlar, teraslar, bahçeler, spor alanları, açık alışveriş alanları, parklar en çok aranan özellikler olmaya başladı. Cumhuriyet Gazetesinde (2021) yayınlanan bir yazıya göre insanların, pandemi döneminde uygulanmış olan kısıtlamalar ve evden çalışma modelinin pandemi sonrasında da devam edeceği düşüncesiyle, evlerde çalışma odası, açık alan ihtiyacı gibi ihtiyaçları üst noktaya taşıdığı bilgisi paylaşılmıştır.

Görüldüğü gibi konut kavramında yaşanan bu anlam ve işlev değişikliği ise tasarım noktasında evin değişmesini zorunlu kılmıştır. Bu zorunluluk halinden dolayı kişilerin yaşamış oldukları mekânı çeşitli araçlarla güzelleştirerek daha yaşanabilir bir hale getirdiklerini dile

getiren Bilgin ve Diğer (2021: 424), *Tebdil-i mekânda ferahlık vardır* sözünden yola çıkarak, salgın sürecinde evde vakit geçirmeye başlayan bireylerin mekânı değiştirme ya da mekânı şekillendirme yoluna girdiğini ifade etmiştir. Çünkü bu anlayışın her zaman bireye ferahlık, mutluluk ve rahatlık getirdiğine inanılmaktadır. Covid-19 salgı ile birlikte “Kentleşmeyi yeniden düşünmenin ve yeniden şekillendirmenin zamanı geldi” (Deutsche Welle 2020) sözlerini sarf eden Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri Antonio Guterres, salgına yakalananların yüzde 90’ının kentlerde yaşayanlardan oluştuğu, şehirlerde yaşayan birçok kişinin, yoğun nüfus ve sıkışık haldeki yerleşim yerleri nedeniyle daha yüksek bir enfekte olma riski ile karşı karşıya olduğunu vurgulamıştır.

Evlerin aslında içinde yaşayanların aynası olduğunu savunan Rouen’e (2017) göre evler evi kullanan bireylerin kimliğini yansıtmaktadır. Bu kimlik ise maddi kültür öğeleri (kapı ve duvar süslemeleri gibi) ile dışa vurmaktadır. Yani ev, yaşanmışlıkları üzerinde taşımaktadır. BBC News’te (2020) yer alan “Koronavirüs ve Mimari: Açık Ofis Dönemi Bitti mi?” başlıklı haberde, mimari şekillerin işlevselliklerinin yanında salgın hastalıklardan kaynaklı korkularının izini taşıdığı savunulmuş, kentlerin ve evlerin tasarlanmasında salgının etkili olduğu üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda görüşme yapılan bireylerin evde daha fazla vakit geçirdikleri için salgına paralel olarak evi şekillendirdikleri belirtilmiştir. Katılımcılar, bu noktada şunları söylemiştir:

“Salgın başladığı gibi evi baştan sona düzenlemeye başladık, ilk başta evi baştan sona yıkayıp sağlıklı dedikleri bir boya ile boyadık. Balkondaki fazlalıkların hepsini içeri alıp orayı daha yaşanılır bir hale getirdik. Çiçeklerle donattım ve aksesuarlarla güzelleştirdim. Artık balkon nefes aldığım sağlıklı bir ortam gibi gelmeye başladı” (K8).

“Pandemi ile birlikte evimin ne kadar güvenli olduğunu anlamış oldum. Bu yüzden evde neler yapabileceğimi düşündüm. Çocuklara terasta bir oyun alanı yaptım, kendim için de bir çalışma odası yaptım” (K14).

Yapılan görüşmelerde de görüleceği gibi özellikle tam kapanma zamanlarında vaktinin tamamını yaşadıkları evde geçiren bireyler kendi yaşam şekillerine ve mesleklerine göre evleri şekillendirmiştir. Bunun yanında çocukları için eğlence ve dinleme alanları oluşturmuştur. Önceki dönemlerde evde önemi olmayan alanlar yeni dönemde olmazsa olmaz alanlar özelliği kazanmıştır. Salgın sürecinin ev kurma dönemine denk geldiğini bu yüzden evi, pandemi şartlarına göre şekillendirdiğini, oturma odasını çalışma odası olarak kurguladığını, kendisine ve çocuğuna ev içinde yeni alanlar oluşturduğunu vurgulayan katılımcı, konu hakkında aşağıdaki görüşlerini belirtmiştir:

“Pandeminin evi kurma sürecime kesinlikle etkisi oldu. Öncesinde salon ayrı oturma odası ayrı olacak şekilde bir düşüncem oldu. Yasaklar, kısıtlamalar arttığından dolayı

oturma odası kurmaktan vazgeçtim ve orayı çalışma odası olarak planladım. Hem alışma hem dinlenme hem eğlenme alanı olarak kullanıyoruz. Ayrıca çocuğun odasını da çok sade ve ferah bir şekilde kurduk” (K11).

Evde geçirilen zamanın artmasına bağlı olarak ev değiştirme fikrinin yanında evi şekillendirme fikride oluşmaya başlamıştır. Rahat, sade, yer kaplamayan mobilyalar bu süreçte daha fazla tercih edilmeye başlamıştır. Önceki dönemlerde daha sınırlı vakitlerde kullanılan mobilyalara bakış da pandemi ile birlikte değişmiştir. Çoğu bireyin pandemi sürecinde mobilyaya daha çok önem verdiğini bu yüzden mobilyanın ev bütçelerindeki payının arttığına değinen Mobilya Dernekler Federasyonu Başkanı Ahmet Güleç Anadolu Ajansına verdiği demeçte şu ifadeleri kullanmıştır:

“Dünyada mobilyada değişim ömrü 5-6 yıl. Türkiye’de ise 9-10 yılda mobilya değiştiriliyor. Pandemi döneminde ise mobilya yenileme zamanı biraz daha aşağıya çekildi. Çünkü bu mobilyalar kullanıldı. Evde kaldıkça mobilyanın eve uygun olup olmadığı daha iyi görüldü. Konforu mu eksik, modaya mı uygun değil, perdeyle çelişki mi yaşıyor? Bunların hepsi görüldü ve mobilyalar yenilendi”.

Evde kalmaya başladığı dönemde mobilyaların gözüne farklı gelmeye başladığını belirten katılımcıların ifadeleri de söz konusu durumu desteklemektedir. Katılımcılar şunları söylemiştir:

“Mutfak dolaplarının rengi normal zamanlarda beni rahatsız etmezdi. Ama evde kalmaya başlayınca gözümde çok kötü gelmeye başladı bu yüzden değiştirilmesini istedim” (K11).

“Evlendiğimde mobilyaları beğenerek almıştık. Ama evde uzun süre kalmaya başlayınca gözümde çok kötü gelmeye başladılar. Özellikle oturma takımında resmen kusurlar aramaya başladım. Çok geçmeden değiştirdim takımı” (K7).

Pandemi ile birlikte bazı meslek grubunda yer alan kişiler işlerini evden takip ettikleri için evde daha fazla vakit geçirmeye başlamış ve daha fazla dinlenme fırsatı yakalamıştır. Oluşan bu boş zaman ise eve dair düşünceleri değiştirmiştir. Bu düşünce ise beraberinde evin yeni şekiller alması ile sonuçlanmıştır. Fakat pandemi ile birlikte daha yoğun bir iş temposu içinde olan doktor, hemşire ve polis gibi meslek gruplarının eve dair düşüncelerinde bir değişim olmadığı görülmüştür. Salgının başlamasıyla çok daha yoğun bir iş temposu içine girdiğini, çoğu zaman eve bile gelemediğini bu yüzden eve dair düşüncelerinde farklılaşmanın olmadığını belirten katılımcılardan biri şunları aktarmıştır:

“Salgın başladığı gibi herkes eve kapanırken biz ya sahadaydık ya da hastanedeydik. Risk taşıdığımız için çoğu zaman eve bile gelme fırsatımız olmuyordu. Geldiğimizde de sadece hızlıca bir şeyler yiyip uyuyorduk. Bu yüzden evde herhangi bir değişiklik yapmak aklıma bile gelmedi. Çünkü evi gördüğümüz bile yoktu” (K16).

Ev İçi Değişen Roller ve Dönüşen Evler: *Pandemi Mimarisi*

Salgın süresince kentlerde dış mekânın güvensizliği ve salgın tehlikesinden korunma amaçlı en güvenilir yerlerin evler olması sebebiyle insanların evlerine kapanmaları, konutların planlanması üzerine yeniden düşünmeye itmiştir (Çam 2020). Bu durum ise yeni mekân tasarımlarını tartışmaya açmıştır.

Pandemi süreci ile birlikte dış mekân-iç mekân ayrımı ve bu ikisi arası geçişte zorunlu olan dezenfeksiyonun nasıl gerçekleşebileceğine dair görüşlerin olduğunu belirten Aşkın'a (2020: 1) göre “mutfak üretiminin ve stok yapma eğiliminin mekândaki yansıması, evden çalışma ve uzaktan eğitim pratiklerinin mekânsal gereklilikleri, sosyalleşmenin sanal ortama taşınmasıyla evde bu deneyimin bir benzerini yaratabilme denemelerine olmuştur”.

Salgının belirgin bir değişimi beraberinde getirdiğini, bu değişimlerin ışığında ise evden çalışma, eğitim ve çeşitli kısıtlamalar insanların evlerini birer ofis, derslik ve sosyalleşebileceği kafe vb. ortak kullanım alanlarına dönüştürdüğü savunan Yüksel (2021: 88), “sürece herkes gibi hazırlıksız yakalanan tasarımcılar, hızlı, akılcı çözümler üretmek adına çeşitli öneriler sunmaya başlamıştır. Bu durumun pandemi ile birlikte yeni bir mimari yaklaşımın gelişimine önayak olduğunu dile getirmiştir”. Bu mimari yaklaşım ise birçok mimar ve iç tasarımcı tarafından *pandemi mimarisi* olarak açıklanmıştır. Zaman içinde mimarinin modern olmaktan çıkıp postmodern bir hal aldığı, ideolojik ve maddi unsurlar taşıdığını savunan Gottdiener (2005: 179), yeni mimarinin *gösterge taşıyıcısı* olduğunu ya da anlatım tözü yaratmaya çalıştığını belirtmiştir. Pandemi ile birlikte modern bir kent yaşamından uzak, daha güvenli ve sağlıklı yeni bir ev inşa etmeyi düşündüğünü dile getiren katılımcılardan biri şunları söylemiştir:

“Geniş ailecek ne zamandır köye zaten bir ev yapmayı planlıyorduk. Pandemi ortaya çıktığından beri keşke yapma gücümüz olsaydı diye hayıflanırken yakın zamanda bir tane ev yaptık. Özellikle annem ve babam için de olsa bu evi daha önce yapmak isterdik. Yaşları 68, bu pandemi yasaklarında keşke evimiz olsa da annem ile babam bu şehir ortamından uzak kalsalar diye günlük hayatımızda söylenirdik. Özellikle pandeminin ilk döneminde bunu çok dile getirirdik” (K3).

Sadece günün belli saatlerini kullandığımız, pandemi ile birlikte ise daha sık kullanmaya başladığımız evlerin özellikle sağlık noktasında pek de kullanışlı olmadığını ifade eden Tuna (2020: 16), salgın döneminde evlerin daha yaşanabilir, sağlıklı ve ev içi aktivitelere uygun planlanmasını şu şekilde sıralamıştır:

- Trafiği yavaşlatılmış veya arındırılmış konut bölgeleri planlanmalı
- Bahçesi, yeşil alanı olmayan konut alanları planlanmamalı.

- Bina ve daire girişlerinde antreler bulunmalı.
- Evlerde giriş holü ve tuvalet, banyo yakın tasarlanmalı.
- Mutfaklarda yemek köşesi ve balkon bulunmalı.
- Salon, yani günlük yaşama odasının ölçeği büyümeli, yeri köşeye alınmalı, çapraz havalandırmaya olanak sağlanmalı.
- Evden çalışma için ayrı bir çalışma odası yapılamıyorsa, ebeveyn yatak odaları tasarımına çalışma köşesi eklenmeli.
- Çocuk odaları büyütülmeli, balkonsuz çocuk odası tasarlanmamalı.
- Konutlarda kat yüksekliği ve pencere boyutları arttırılmalı.
- Tepe açılımı, yatay ve düşey pivot açılımlar, giyotinler ve iç-dış vasistas açılımları rüzgâr yönüne uygun tasarlanmalıdır.

Geçmiş yaşantılarda hayatın herhangi bir noktasında yer alamayan alışkanlıklar pandemi ile birlikte vazgeçilmez yaşam pratiklerine dönüşmeye başladı. Bu durum başta tüketim alışkanlıklarına yansırken alınan önlemlerle birlikte üretim anlayışı da de yeniden dönüştürmektedir. Günün belli saatlerini kullanılan ev, salgın ile birlikte günün tamamının geçirildiği bir mekâna dönüşmüştür. Çoğu meslek grubunda yer alan bireyler için birer iş yerine dönen ev, aynı zamanda birer sınıf ve eğlence mekânına dönüşmüştür. Kısıtlı zamanlarında işi eve taşıdığını dile getiren katılımcı şu ifadeleri kullanmıştır:

“İlk zamanlarda oldu elbette yasaklarla beraber gündelik işlerimizin çoğu eve geldi. Hem ailenin dışarıdaki işleri ile benim şahsi işlerimin hepsi evden halledilmeye başladı. İş yerlerindeki malzemeler doğal olarak eve taşındı” (K3).

Pandemi ile birlikte evin tasarımında değişikliğe gittiğini, işi eve taşıyıp sınıf tarzında bir oda tasarladığını dile getiren katılımcılardan biri ev içi değişen rolleri şu şekilde anlatmıştır:

“Daha önce evin kullanmadığımız ya da az kullandığımız alanlarını daha fazla kullanmaya başladık. Kullanmadığımız bir odamızı çalışma odasına dönüştürdük. Okulda kullandığım materyalleri odaya taşıdım. Kısacasıyla sınıfımı evime taşıdım. Daha önceleri iş yaşamım ile aile hayatımı birbirinden ayırırdım. Ancak; pandemi ile birlikte işimi evime taşımak zorunda kaldım. Böylelikle iş yaşamım ile ev yaşamı birbirine girmiş oldu” (K1).

Evlerin yeni dönem için hazırlıksız ve eşitsiz olduğunu dile getiren Alcocer ve Martella (2020), yaşanan evleri sadece karantina dönemleri için tasarlamak yerine kalıcı ve acil çözümler üzerinde durulması gerektiğini savunmuştur. Evlerin kolektif mekânların ve zamanların toplamı olarak değerlendirilmesi gerektiğinin altını çizen Alcocer ve Martella (2020), yeni dönemde evlerin dışarıya bakan (tercihen balkonlu), erişilebilir ve donanımlı çatısı

olan, toplu hizmetlere erişimi olan, sanal dünyaya girmek için dijital cihazlar için yeterli olan ve iç etkinlikler için elverişli bir alan olarak tasarlanması gerektiği üzerinde durmuşlardı. Kapanmalarla birlikte hareketsiz kaldıklarını bunun ise ileriki yaşamlarından farklı sağlık sorunlarına dönüşmesinden korktuklarını bu yüzden ise evi bu ihtiyaca göre şekillendirdiğini açıklayan katılımcılardan biri şunları dile getirmiştir:

“Kısıtlamalar başladığında evde daha fazla vakit geçirmeye başladık. Hanımla yaşlı ve kronik hasta olduğumuz için uzun bir süre dışarıya çıkmamaya özen gösterdik. Evde kalınca da hareketsiz kalmaya başladık. Bu da başka sağlık sorunlarının (kemik ve kas ağrıları, sürekli yorgun hissetme gibi) başlamasına sebep oldu. Biz de kullanmadığımız bir odayı spor yapabilecek bir hale getirdik. Birkaç alet falan alıp orada spor yapmaya başladık” (K6).

Pandemi ile birlikte ev içinde rollerin değişmesinin yanında toplumsal ilişki ağları da değişim göstermeye başlamıştır. Yeni toplumsal ilişki ağı, bireyin hayatında yerel çevrenin merkeze alınması ile sonuçlanmıştır. Toplumsal hayat, akraba, komşu ve yakın arkadaş ile sınırlanmıştır. Salgınla birlikte misafire yüklenen anlamın değişime uğraması, misafir için kullanılan alanların da değişimini beraberinde getirmiştir. Salgın öncesinde misafir için ayrı bir alan (misafir odası) oluşturulurken salgın döneminde bu alan, aile fertlerinin kullanıma açılmıştır. Pandeminin başlaması ile misafir davet etme ya da misafirlğe gitme durumun ortadan kalktığını, sadece geniş ailesi ile daha sık görüşmeye başladığının altını çizen katılımcılar şunları söylemiştir:

“Aile ilişkileri daha yakın olmaya başladı. Evden çalışırken iş olmadığı anlarda aile üyeleriyle daha sık vakit geçiriyordum. İlişkilerimiz de bir yoğunluk söz konusuydu. Babamın tarım belgesi olduğundan köy işleri için köye giderdik. Dolayısıyla geniş ailemi de bu şekilde görüyordum” (K2).

“Kısıtlamaların başlamasıyla evde işlerimi takip etmeye başladım. Bu yüzden ailemle daha fazla vakit geçirme fırsatım oldu. Aile bağlarımız daha da kuvvetlendi. Ailecek yeni hobiler edindik ve birlikte eğlendik” (K12).

Ev merkezli etkinliklerin yakın çevre ile düzenlenmesi de evin kullanım şeklini değiştirmiştir. Eve yüklenen anlam, evin zihinsel ve fiziksel yapısında değişikliğe sebep olsa da belli noktalarda sorunların da oluşmasını beraberinde getirmiştir. Kişilerin yetenekleri, becerileri, ilgi alanları, aktiviteleri, işleri vb. durumlarının hepsini “ev” kapsamında yerine getirememesi sebebiyle çeşitli problemlerin ve negatif durumların ortaya çıktığının altını çizen Bilgin ve Diğer (2021: 411), sağlık sorunlarının yanına “toplumsal (aile içi şiddet, boşanma), psikolojik (intihar, umutsuzluk, ölüm korkusu, uzun süre evde kalmanın oluşturduğu kapalı alanda kalmanın yarattığı psikolojik sıkıntılar, kızgınlık, tahammülsüzlük), ekonomik (işsizlik, temel ihtiyaçlarını karşılayamama, kazancını kaybetme)” durumlarının da meydana geldiğini

savunmuşlardır. Eve kapanma ile birlikte dört duvar evin artık zarar vermeye başladığını dile getiren katılımcı, çözümünü şu şekilde anlatmıştır:

“İlk başlarda derslerimizi evden yapmak eğlenceliydi ve kolay geliyordu. Ancak; sürenin uzaması ile birlikte dört duvar arasına sıkışmak ağır gelmeye başlamıştı. Kendimizi hapsedilmiş gibi hissediyorduk. Tam da bu süreçte bahçeli bir yere ihtiyacımızın olduğunu hissetmeye başladık. Bahçeli bir evin maliyetli olacağını bildiğim için kısa sürede bu ihtiyacımızı giderecek bir arayışa girdim. Daha önce satın aldığımız boş bir araziye değerlendirmeye ve hobi bahçesine dönüştürme kararı aldık. Kısa bir süre içinde bahçemizi ikinci bir yaşam alanına dönüştürdük” (K1).

Salgınla ile birlikte görüldüğü gibi çoğu bireyin gündelik yaşam şekilleri baştan sona değişiklik göstermiştir. Çoğu birey yeni alışkanlıklar kazandığının veya yeni hobiler edindiğinin üzerinde durmuştur. Evde vakit geçirmenin olumlu yanları olduğu kadar olumsuz birden fazla yönünün de olduğu aşikârdır. Kapanmaların olması ile birlikte kendisinde sosyal medya bağımlılığı olduğundan yakınan ve gün boyunca teknolojik aletlerle vakit geçirmenin zararlarından şikâyetçi olan katılımcılardan biri şunları dile getirmiştir:

“Çok fazla uyudum, çok fazla yoruldum ve çok düzensiz bir yaşamım olmaya başladı. Hayatım resmen dijital bağımlılığa müsait hale geldi. İşimden dolayı sürekli bilgisayar önünde ders anlattım ya da velileri sosyal mecralarda bilgilendirmeye çalıştım. Geri kalan zamanda da ya uyudum ya da telefon başında sosyal medyada vakit geçirdim. Çok düzensiz bir yaşamım oldu yani” (K8).

Gün içinde farklı rolleri farklı noktalarda üstlenen bireyler kapanma ile birlikte tek bir mekânda aynı anda farklı roller üstlenmeye başlamıştır. Bu durum ise bazı bireyler için kapanmanın eziyete dönüşmesi ile sonuçlanmıştır. Evde kaldığı süreç içinde hem kendi işlerini takip etmek zorunda kaldığını hem çocuğun öğretmeni şeklinde çalıştığını hem de ev işleri ile ilgilendiğini bunun ise belli bir zamandan sonra zor geldiğini bu yüzden “artık okullar açılrsa da bu dertten kurtulsak” diye söylendiğini aktaran katılımcılardan biri şunları ifade etmiştir:

“...yetmezmiş gibi bir de çocuğun öğretmeni olduk. Ev işleri, kendi işimiz, temizlik derken koşuşturmamız kat kat arttı. Gün bize yetmez oldu” (K11).

“Eve kapandıktan sonra aynı anda çok şeye yetişmeye çalışıyoruz. Hem kendi işimizi yapıyoruz hem de artan ev işlerine koşuşturuyoruz. Hem öğretmen hem çalışan hem anne hem hemşire oluyoruz” (K7).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Her yeni olan, aslında bir vazgeçiş barındırmaktadır. Bu yüzden inşa edilen her yeni mekân, önceki mekândan kopuşu göstermektedir. Bu kopuş ve vazgeçişler üzerinde ise birden fazla faktör etkili olmaktadır. Doğal afetler, savaşlar, siyasi süreçler gibi toplumsal kırılmaların yaşandığı dönemlerde zorunlu veya gönüllü kopuşlar yaşanabilmektedir. Tüm dünyayı etkisi altına alan ve küresel salgın olarak tanımlanan Covid-19 pandemisi ile birlikte mekâna yönelik

fiziksel ve zihinsel kopuşlar da görünür olmaya başlamıştır. Kentlerin kalabalık ve homojen olmayan yapısından dolayı, sağlıklı olarak nitelendirilmesi ve apartman yaşamının kapanma ile birlikte çoğu yaşam aktiviteleri dolayımında yetersiz olması, kentlerde ve kente özgü mekânlardan kopuşu beraberinde getirmiştir.

Salgının hayatın tüm noktalarını etkileme başlamasıyla özel alanlar, kamusal alanın yerine geçmiştir. Özellikle kamusal alanda sergilen birçok gündelik yaşam pratiği salgın ile birlikte özel alana taşınmıştır. Bu da ev içi rollerin değişmesi ile sonuçlanmıştır. Kapanmaların yaşandığı dönemde ev içi rollerin değişimi ise mekân tasarımına yansımış, çoğu birey salgın ve salgının sonuçları ile mücadele kapsamında yaşam alanını şekillendirme yoluna girmiştir. Özellikle evler; eğlenme, boş vakit geçirme, çalışma ve sosyalleşme mekânına doğru evrilmiştir. Pandeminin tüm dünyada devam ediyor olması ise pandemik alışkanlıkların sürmesine ve pandemi mimarisinin oluşmasına sebep olmuştur.

Salgın ile birlikte yaşanan eve dair algının değişmesi ve ev içinde rollerin kesişmesi, ev tercihinin yanında evin iç tasarımında da kendini göstermiştir. Özellikle tam kapanmanın olduğu dönemlerde ya da esnek çalışmanın uygulandığı zamanlarda bireylerin iç mekân tararım tercihleri de dönüşüme uğramıştır. Evde geçirilen zamanın artması, rollerin sürekli kesişmesi, ev içinde yeni alanların kullanıma açılması ile sonuçlanmıştır. Özellikle işlerini evden takip eden bireyler ve uzaktan eğitim alan öğrenci ebeveynleri, bir çalışma odası oluşturma yoluna girmiştir. Dışarı çıkmanın yasak olması ve artan temiz hava ihtiyacı da balkonları daha fazla kullanıma açmıştır. Çoğu birey için balkon evin en önemli yeri haline gelmiştir. Ayrıca gelip gitmelerin yasaklanması ya da zorlaşması da evin kullanım şeklinde belirleyici olmuştur. Misafir kavramının sınırlanması, misafir için ayrılan alanın da değişmesine sebep olmuştur. Misafir için ayrılan salonlar, salgınla birlikte evin fertleri tarafından da sıkça kullanılmaya başlamıştır.

Elde edilen veriler sonucunda salgın ile birlikte kent merkezlerinin çekici özelliklerini kaybettiği görülmüştür. Özellikle kalabalık bir yapıya sahip olması ve salgının kalabalık ortamlarda daha hızlı yayılım göstermesi, bu kopuşun temel sebebi olarak gösterilmektedir. Aynı şekilde apartman yaşamı da modern bir yaşamı temsil etme özelliğini kısmen kaybetmiş, insanı sınırlandıran sağlıklı bir mekân olarak nitelendirilmeye başlanmıştır. Bu durum ise insanları yeni bir mekân/konut arayışlara sürüklemiştir. İmkânı olan kişiler kalabalıktan uzak, müstakil, doğa ile iç içe konutları tercih ederken daha az imkâna sahip olanlar ise yaşadığı mekânı daha yaşanabilir bir hale getirme çabasına gitmiştir. Yeni dönemde bazı insanlar

tercihlerini; hastalık riskinin olmadığı, sakin, doğa ile içi içe evler yönünde kullanmıştır. Özellikle son iki yıl içerisinde bahçeli ev satışının gözle görülür artışı ve fiyatların yüzde 64,43 artması yaşanan bu dönüşümü özetlemektedir. Ayrıca bahçeli konut ve villa kiralarında yüzde 35'e varan oranda yaşanan artış (Anadolu Ajansı 2020) da bu durumu desteklemektedir.

Salgın ile birlikte ortaya çıkan mekân tercihlerinde birçok faktörün etkili olduğu görülmüştür. Ekonomik imkânların yeterli veya yetersiz olması belirleyici bir faktör olarak karşımıza çıkmıştır. Mekân tasarımı ya da yeni mekân inşa etme süreci giren çoğu bireyin imkânlar dâhilinde bu yola başvurdukları görülmüştür. Ayrıca çocuk sahibi olma ve evde yaşlı bireylerin varlığı da etkili olan faktörler arasında gösterilmiştir.

Salgın ile birlikte edinilen yeni alışkanlıklar ve karşımıza çıkan yeni ev tasarımları, meslekten mesleğe de farklılık gösterebilmektedir. Elde edilen verilere bakıldığında kısıtlamaların devam ettiği dönemde sahada olan meslek gruplarının (doktor, hemşire, hastane personeli gibi) yeni alışkanlıklar, hobiler kazanma yolunu girmedikleri görülmüştür. Aynı şekilde evde geçirilen zamanın diğer meslek gruplarına göre az olması eve dair düşüncelerinin de değişmemesine neden olmuştur. Ayrıca bu meslek grubundaki bireylerin işlerini evden takip etme imkânına sahip olmaması evi yeniden tasarlama ihtiyacı hissetmemelerine sebep olmuştur.

Salgının uzun yıllar devam edeceği telaşı, ilerleyen yıllarda da bahçeli, geniş ve kalabalıktan uzak olan konutlara dair bakış açısının devam edebileceğini düşündürmektedir. Bu yüzden neredeyse tüm inşaat sektörü yeni dönemde tercih edilen konut şekline yatırım yapmaya başlamıştır. Çoğu ailenin alım gücünün yetersiz kaldığını bahçeli ev taleplerinin karşılanması için uygun ve ekonomik arsaların üretilmesi ve bu arsalar üzerine talebe uygun büyüklükte ve genel giderleri makul olan evler üretilmesi gerekmektedir. Böylelikle özellikle daha küçük boyuttaki evlerin “bahçeli ev” şeklinde planlanması, yoğun bir konut alıcı kitlesinin bu evlere ulaşabilmesine olanak sağlayacaktır.

Salgın, insanların temiz havaya ve toprağa olan ihtiyacını çok net bir şekilde göstermiştir. Çoğu birey ise yaşadığı konutu veya evin gündelik yaşamının merkezinde olduğunun farkına varmıştır. Buna bağlı olarak mekâna yüklenen anlamlar değişmiş ve mekân algısı yeniden tasarlanmaya başlanmıştır. Bu yüzden gerek konutu inşa eden inşaat şirketleri gerekse konutu kullanan bireyler salgın şartlarını gözeterek hem zihinsel anlamda hem de fiziksel anlamda yeni konutlar tasarlamaya devam edecektir.

Aşımın bulunması ile birlikte her ne kadar salgının biteceği üzerinde durulsa da salgının etkileri ile yaşamaya devam edileceği açıktır. Çünkü yaşanan çağ risk çağıdır. Bu yüzden birçok alanda kalıcı çözümlerin üretilmesi gerekmektedir. Örneğin; pandemi koşulları her ne kadar geçici çözümler üretmiş olsa da bazı tasarımların kalıcı olacağı muhtemeldir. Pandemi mimarisi dikkate alınarak son dönemde inşa edilen yapılar, yoğun talep neticesinde önümüzdeki dönemlerde de yapılmaya devam edeceği olasıdır. Bu yüzden tasarlanacak birçok proje salgın anında alınacak tedbirler ve hızlı önlemler gözetilerek hazırlanacak ve tüketiciye sunulacaktır.

KAYNAKÇA

- Alcocer, A., Martella, F. (2020, 4 Haziran). Public House: The City Folds Into The Space Of The Home. <https://www.architectural-review.com/essays/public-house-the-city-folds-into-the-space-of-the-home> (Erişim: 28.10.2021).
- Alhusser, L. (2017). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, A. Tümertekin (Çev.), İstanbul: İthaki Yayınları.
- Alver, K. (2020). Ev Başlangıçtır, Eşiktir, İlk Bakıştır, *1968 Dergisi*, 6, 64-66.
- Anadolu Ajansı. (2020, 12 Haziran). Kovid-19 Döneminde Müstakil Evlere Talep Arttı. <https://www.aa.com.tr/tr/sirkethaberleri/finans/kovid-19-doneminde-mustakil-evlere-talep-artti-/657199> (Erişim: 05.12.2021).
- Anadolu Ajansı. (2021, 8 Ocak). Salgında Evde Kalanlar Mobilyayı Yeniledi, Satışlar 50 Milyar Lirayı Aştı. <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/salginda-evde-kalanlar-mobilyayi-yeniledi-satislar-50-milyar-lirayi-asti/2102846> (Erişim: 09.11.2021).
- Aşkın, S. (2020, 9 Haziran). Covid-19 Sonrası Konut: Tasarım Süreci Üzerinden Eve Dair Düşünceler. <https://manifold.press/covid-19-sonrasi-konut> (Erişim: 28.10.2021).
- Ayata, S. (1988). Kentler Orta Sınıf Ailelerde Statü Yarışması ve Salon Kullanımı, *Toplum ve Bilim Dergisi*, 42, 5-25.
- Aytaç, Ö. (2017). Kent, Metropol ve Değişen Yer/Mekân İmajları, *Mukaddime*, 8(1), 1-23.
- Bauer, S. W. (2016). *Batı Biliminin Öyküsü: Aristoteles'in Yazılarından Büyük Patlama Kuramına*, M. Moralı (Çev.), İstanbul: Alfa Yayınları.
- BBC NEWS. (2020, 13 Nisan). Koronavirüs ve Mimari: Açık Ofis Dönemi Bitti mi?. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-52273894> (Erişim: 29.10.2021).
- Berkaş, S., Dimli Oraklıbel, R. (2021). Sanayi Devrimi ile Gelen Değişim: İş Bölümü ve Yabancılaşma, *Atlas Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(6), 1-10.
- Bilgin, R., Diğner, H. (2021). Küresel Salgın (COVID-19) Sürecinde Evde Yaşam Tatmini, *Alternatif Politika Dergisi*, 13(2), 409-438.
- Bourdieu, P. (2006). *Pratik Nedenler*, H. U. Tanrıöver (Çev.), İstanbul: Hil Yayınları
- Bourdieu, P. (2018). *Sosyoloji Meseleleri*, F. Öztürk vd. (Çev.), Ankara: Heretik Yayınları.
- Bumin, K. (2016). *Demokrasi Arayışında Kent*, Konya: Çizgi Kitapevi.
- Castells, M. (2017). *Kent Sınıf İktidar*, A. Türkün (Çev.), Ankara: Phoenix Yayınları.

- Cumhuriyet Gazetesi. (2021, 26 Temmuz). Bahçeli Ev Fiyatları Yüzde 64 Arttı. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/bahceli-ev-fiyatlari-yuzde-64-artti-1855251> (Erişim: 05.11.2021).
- Çam, Y. (2020). Covid-19 Süreci ve Kentsel Mekânların Kullanımının Yeniden Planlanması, *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(2), 67-79.
- Deutsche Welle. (2020, 28 Temmuz). Koronavirüs Tehlikesi Kentlerde Daha Yüksek. <https://www.dw.com/tr/koronavir%C3%BCs-tehlikesi-kentlerde-daha-y%C3%BCcksek/a-54343087> (Erişim: 27.10.2021).
- Dizman, İ. (2017). *Ordu: Çoklu Bir Kimlik Bileşkesi, Karadeniz'in Kaybolan Kimliği*, U. Biryol (Der.), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Erman, T. (2017). Belleklerde Gecekondu, T. Erman ve S. Özaloğlu (Der.), *Bir Varmış Bir Yokmuş: Toplumsal Bellek, Mekân ve Kimlik Üzerine Araştırmalar* içinde, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Gottdiener, M. (2005). *Postmodern Göstergeler: Maddi Kültür ve Postmodern Yaşam Biçimleri*, E. Cengiz vd. (Çev.), Ankara: İmge Kitabevi.
- Güven Yüksel, C. (2021). Pandemi ile Değişen Konut İç Mekânını Yeniden Düşünmek, *Çevrimiçi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 10 (2), 88-102.
- Harvey, D. (2013). *Asi Şehirler: Şehir Hakkından Kentsel Devrime Doğru*, A. D. Temiz (Çev.), İstanbul: Metis Yayınları.
- Hatipoğlu E. B. (2017). Altındağ'da Dönüşen Yoksul Kadın Deneyimleri Üzerinden "Bir Varmış Bir Yokmuş Gecekondu", T. Erman ve S. Özaloğlu (Der.), *Bir Varmış Bir Yokmuş: Toplumsal Bellek, Mekân ve Kimlik Üzerine Araştırmalar* içinde, Koç Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Karakaş, M. (2019). Kent, Mekân ve Toplum Sosyolojisine Giriş, M. Karakaş (Ed.), *Kent Mekân ve Toplum* içinde, Ankara: Tezkire Yayınları.
- Keleş, R. (2014). *100 Soruda Türkiye'de Kentleşme, Konut ve Gecekondu*, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Koyuncu, A. A., Akkaya, C. (2019). Mekân Tasavvuru ve Sosyolojide Mekâna İlişkin Temel Yaklaşımlar, M. Karakaş (Ed.), *Kent Mekân ve Toplum* içinde, Ankara: Tezkire Yayınları.
- Lefebvre, H. (2014). *Mekân Üretimi*, I. Ergüden (Çev.), İstanbul: Sel Yayınları.
- Lefebvre, H. (2017). *Kentsel Devrim*, S. Sezer (Çev.), İstanbul: Sel Yayınları.
- Maı, U. (2010). Doğu Alman Kentlerinde Kültür Şoku ve Kimlik Bunalımı, A. Öncü ve P. Weyland (Der.), *Mekân, Kültür, İktidar: Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler* içinde, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Öncü, A. (2016). İdealimizdeki Ev Mitolojisi Kültürel Sınırları Aşarak İstanbul'a Ulaştı, A. Öncü ve P. Weyland (Der.), *Mekân, Kültür, İktidar: Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler* içinde, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özaloğlu, S. (2017). Hatırlamanın Yapıtışı Mekânın Bellek ile İlişkisi Üzerine, T. Ermen ve S. Özaloğlu (Der.), *Bir Varmış Bir Yokmuş: Toplumsal Bellek, Mekân ve Kimlik Üzerine Araştırmalar* içinde, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

- Palabıyık, A. (2020). Pierre Bourdieu Sosyolojisinde Habitus, Sermaye ve Alan Üzerine, *Habitus Toplum Bilim Dergisi*, 1, 1-22.
- Payne, J. F. (1889). *Plague Ancient and Modern Or the Black Death and The Sweating Sickness*, London: Adlard and Son.
- Rouen, De A. (2017). 1950'lilerin İstanbul'u: Konaktan Apartmana, T. Erman ve S. Özalöğlu (Der.), *Bir Varmış Bir Yokmuş: Toplumsal Bellek, Mekân ve Kimlik Üzerine Araştırmalar* içinde, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Sharr, A. (2017). *Mimarlar İçin Heddegger*, V. Atmaca (Çev.), İstanbul: Yem Yayınları.
- Shields, R. (1991). *Places On the Margin: Alternative Geographies of Modernity*, Londra: Routledge.
- Şentürk, Ü. (2014). Mekân Sadece Mekân Değildir: Kentsel Mekânın Yeni Tezahürleri, *Doğu Batı Düşünce Dergisi: Şehir Yazıları-1*, 67, 85-105.
- Şolt, B. H. (2021). Covid-19 Pandemisinde Kentlerde Yaşanan Değişimler ve Kentsel Hizmetler, *Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(15), 39-47.
- Taşçı, H. (2014). *Bir Hayat Tarzı Olarak Şehir, Mekân, Meydan*, İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Tuna, R. (2020). Yaşam Mekânlarımız Nasıl Değişecek? Pandemi de Kentsel Sistem: Yaşama, Çalışma ve Sosyalleşme Mekânlarında Yeni Standartlara Doğru, Sema Ergönül vd. (Ed.), *Spektrum: Tasarım Rehberleri- 1*, 15-18.
- Usta, G. (2020). Mekân ve Yer Kavramlarının Anlamsal Açından İncelenmesi, *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication – TOJDAC*, 10(1), 25-30.

